

Nog förekom det på 1800-talet att kringresande affärsmän besökte vår ort och dessa kallades allmänt västgötar, men inte var alla dessa från Västergötland. Om de var från Småland eller Östergötland, så kallades de ändå västgötar. Hur de fått den titel vet jag inte, men troligen var de som först började idka sådan handel från Västergötland och sedan fick hela kåren behålla den titel, om de också var från andra landsdelar. Någon gång kunde man få höra att de kallades knalle, men nase eller nasare¹ har jag aldrig hört. Vanligen brukade de besöka orten två gånger om året, en gång under sommaren och en gång under vintern. Aldrig kom flera i sällskap utan endast en och en, och samma personer brukade återkomma varje år.

De flesta kom till fots och bar sitt lager. En del hade sitt lager i en låda som han bar på ryggen, men en del bar sitt lager i en större säck, som var gjord så att öppningen var på mitten, så att varor kunde placeras i båda ändarna och snöra hop den på mitten, och hänga den över axeln när den skulle bäras.

Dessa handlare gick från gård till gård, och på kvällen tog de logi i den gård de befanns sig. Mat och logi betalade de med pengar eller med billiga varor, allt efter överenskommelse med husvärden.

Men det fanns även de som körde med häst. Under sommaren användes vagn som var försedd med en större kur att lasta varor i, och under vintern då det var snö användes kälkar som var försedda med kur. Då denna handlare kom till någon gård öppnade han sitt lass och bjöd ut sina varor, men när han kom till någon by, tog han logi hos någon bonde, och så skickades bud till grannarna i byn att västgöten var där, och att de fick gå dit och handla. På sådana platser kunde han stanna en å två dagar för att sälja till den omkringboende befolkningen. Vanligen brukade västgöten få logi i samma bondgård år efter år. Fanns det gästgivaregård i byn, låg alltid västgöten där.

Färdkost förde han inte med sig, utan köpte mat åt sig och hästen där han låg, och betalade med pengar eller varor, allt efter överenskommelse med husvärden.

De varor som dessa handlare saluförde var huvudsakligen vävnader. De som bar sitt lager hade lättare kattun och bomullstyger, borddukar, huvuddukar, halsdukar, förkläden m.m. De som körde sitt lager med häst hade alla möjliga vävnader, kläde, koderöjer², vadmal, bomulls- och linnevävnader och dukar av alla slag. Varornas kvallitet var nog blandad, en del var prima, men en stor del var sekunda. Några smidesvaror såsom knivar och saxar medförde de inte. Nog måste man pruta på deras varor, för de begärde alltid så mycket att de kunde pruta om de ej fick sälja för det först begärda priset. Tygerna var rullade i stora rullar som kallades stuvar³, och den som ville köpa fick uppge hur många alnar han ville ha, och dessa uppmättes med alnsticka och klipptes av stuven. Både husbönder och tjänstefolk köpte vad de behövde.

Det förekom nog någon gång bland de äldre som bar sitt lager, att de hade vitt (arsenik) att sälja, men den affären uppgjordes alltid i smyg. Sedan de besökt orten flera gånger och blivit bekanta med befolkningen kunde de lämna någon kredit tills de kom nästa gång, men för det mesta var det att betala medetsamma.

---

¹ Gårdfarihandlare var i Sverige kringresande försäljare. De mest kända var knallarna från Sjuhäradsbygden i Västergötland. Kring mitten av 1800-talet fanns det 5 000-7 000 gårdfarihandlare i Sverige. Nasare är en äldre benämning för gårdfarihandlare som sedan även kom att användas nedsättande om dörrförsäljare.

² Korderöj (från engelska corduroy (manchester)) är en äldre typ av tungt, starkt engelsktilverkat manchestertyg, som dock ansågs urmodigt redan i början av 1900-talet. Det kan beteckna antingen svensktillverkade ylletyger eller ylle-/bomullstyger av två eller flera färger.

³ Trolig missuppfattning. Stuvar uppkommer när det bara finns lite tyg kvar på en rulle eller packe av tyg som säljs som metervara.

Den som bar sitt lager tog så mycket han orkade bära, och den som körde med häst tog så mycket som hästen orkade dra. Aldrig besökte västgötarna samma gårdar på hemresan som de besökt på bortresan, utan de gjorde s.k. rundresor. Någon gång kunde västgöten köpa hästtagel i bondgårdarna, men några bytesaffärer förekom inte.

För det mesta blev de väl mottagna i gårdarna som de besökte.

Alla marknader som förekom i orten besöktes av västgötarna där de bjöd ut sina varor.

Dessa handlare som körde med häst har upphört på så sätt att varefter de gamla, blev utlevade, var det inga yngre som fortsatte, och därigenom upphörde de så småningom under senare delen av 1800 talet, och samtidigt upphörde benämningen västgöte.

Orsaken varför de upphörde var att lanthandlare så småningom byggde handelsbodar, en á två i varje socken, så att lantbefolkningen fick köpa vad de behövde i dessa handelsbodar, och sedan blev handel för västgötarna mindre lönande.

Men de handlare som gick till fots och bar sina varor har aldrig upphört, de fortsätter ännu, men nu kallas de gårdfarihandlare, och då någon av ålder eller sjukdom slutar fortsätter alltid någon annan.

Stenås den 7 augusti 1933

A V Carlsson